

DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-02>  
УДК94(477+437)"1920/1932"

**А. М. САВЧЕНКО**, директорка Приватного підприємства  
«Експерсії та подорожі «Київські фрески»  
e-mail: [angela.savchenko@gmail.com](mailto:angela.savchenko@gmail.com)  
м.Київ, 02093, Україна

## МИКИТА ШАПОВАЛ ЯК ЛІДЕР УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

**Мета статті.** На основі історичних джерел і архівних матеріалів висвітлити діяльність Микити Шаповала як лідера української еміграції у Чехословаччині у період 1921-1932 рр., проаналізувати його роль і значення у заснуванні й розвитку українських освітніх, наукових, культурних інституцій в ЧСР.

**Методологія дослідження.** Використано методи аналізу й синтезу, причинно-наслідкових зв'язків, застосовано принципи об'єктивності.

**Наукова новизна.** На прикладі постаті Микити Шаповала вперше піднімається проблематика ролі особистості, лідерства в організації повноціної життєдіяльності української громади на еміграції, забезпечення її базових потреб освітніх, культурних, побутових, розвитку спорту і медичних послуг, питання політичної єдності й згуртованості в українській спільноті в умовах вимушеного переселення до Чехословаччини.

**Висновки.** Під час міжвоєнної доби українська еміграція у Чехословаччині змогла зберегти і реалізувати себе як потужний національний осередок із українськими освітніми, науковими, культурними інституціями й установами, зберегти власну національну ідентичність, розвиватися самостійно, а також здійснити свій внесок у розвиток міст і містечок Чехословаччини, що стали місцем її компактної осілости. Такий високий результат великою мірою є особистою заслугою Микити Шаповала й створеного за його почином Українського Громадського Комітету.

**Ключові слова.** Микита Шаповал, українська еміграція, Український Громадський Комітет, Чехословаччина, українська соціологія.

**Як цитувати:** Савченко А. М. Микита Шаповал як лідер української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки.* 2023. Вип. 37. С. 16-22, DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-02>

**In cites:** Savchenko A.M. (2023) Mykyta Shapoval as a leader of the Ukrainian emigration in interwar Czechoslovakia. *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin «History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences», Issue 37, (16-22), DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-02>*

Сучасні бізнес-школи, громадські інституції все більше звертають увагу на тему лідерства. Радянський наратив колективних успіхів поволі відходить у минуле, поступаючись новітнім концепціям значення лідера і ролі особистості в історії.

Певною мірою символічно, що артикуляція ролі лідера співпала з поверненням в український простір загубленої історії української політичної еміграції, зокрема у

Чехословаччині. Численну політичну еміграцію, що знайшла прихисток у міжвоєнній ЧСР Масарика можемо охарактеризувати як ту, що відбулася, зберегла свою національну ідентичність, створивши всі необхідні умови для самореалізації. Відбулася, перш за все, завдяки лідерській ролі Микити Шаповала, його візії формування майбутньої України. Не варто нівелювати заслуги й применшувати роль людини, чиє ім'я супроводжується різного роду кліше. Спробуємо спростувати усталені оцінки, звернувшись до першоджерел й існуючої літератури.

Новизна дослідження полягає у висвітленні проблематики ролі лідера в організації повноцінної життєдіяльності української громади на еміграції, забезпечення її базових потреб освітніх, культурних, побутових, розвитку спорту і медичних послуг, питання політичної єдності й згуртованості в українській спільноті в умовах вимушеного переселення до Чехословаччини. За основу взято матеріали фонду 3563 ЦДАВО, частина з яких, зокрема численні варіанти спогадів Микити Шаповала, листування, біографія увійшли до найновішого видання «Микита Шаповал. Схема життєпису. Біографія. Листи» [4], щоденник Микити Шаповала [5], спогади сучасників - відомої громадської діячки і педагога Софії Русової [2], історика Івана Лисяка-Рудницького [1]. Тема української еміграції, попри збережені чисельні архівні матеріали, мало досліджена і практично не відома українському суспільству. Проте потребує вивчення і активної популяризації.

Микита Шаповал народився 8 червня 1882 року на Бахмутщині, тодішнього Катеринославського повіту, в с.Сріблянка (Серебрянка, як зазначено на всіх існуючих мапах). За соціальним станом родини легко відстежити реформи Російської імперії і їх наслідки. Діди по обох гілках – солдати, які після скасування кріпацтва залишилися з хатами, проте без землі.

Тому батькові вже випало ходити у «батраках» (наймитувати) по різних заробітках аж доки не перейде на постійну роботу в шахти. Мати, як практично всі жінки того часу, займалася хатнім господарством і вихованням десятих дітей. Попри неграмотність, матір добре пам'ятала і повсякчас нагадувала кривдникам, що коріння її роду по матері – з дворян, а її батько після солдатської служби працював лісником, а ще - був довіреною особою сріблянців у багатьох громадських справах. Очевидно, саме від матері, не зважаючи на непрості стосунки між ними, Микита й успадкував непростий характер і загострене почуття справедливості. Через багато років, коли Микита опиниться під слідством у цитаделі Варшавського гарнізону, до нього на побачення приїздила матір. Попри те, що синові загрожувала смертна кара за революційну агітацію, матір всіляко п'ятримувала його і заохочувала в боротьбі за правду стояти до кінця.

На очах малого Микити відбуваються значні соціальні й економічні зміни: селяни і воєнні поселенці на Бахмутщині й Луганщині стають шахтарями. Суспільний стрибок із традиційного суспільства в модерне.

Микиті Шаповалу випало бути і свідком, і представником цієї нової доби. Доби, у якій поруч із конями, що ще крутять барабан і піднімають породу на поверхню, з'являються повітряні і наземні залізниці, телефон, електрика. Одночасно запускається соціальний ліфт завдяки появі земських шкіл. Діти, незалежно від походження і матеріального становища родин, отримують можливість безкоштовного навчання у земських школах, щоправда, «общенародним язиком». Спрага знань, фанатична любов до читання, потужне бажання вчитися, аби мати «нормальне» життя, дали свої плоди. Після закінчення Петрово-Мар'їнської народної школи Микита Шаповал продовжив навчання у 2-класному міністерському училищі в Комишуватій, а далі - в школі лісових кондукторів у Кременній. Одержавши фах лісового кондуктора, виходить із «податного сословія». Успіхи у навчанні одного зі старших синів змінюють ставлення односельців до родини Шаповалів і переконують матір, яка раніше двічі спалювала синові книжки, у перевагах освіти для дітей.

Диплом фахівця лісової справи сприяв відкриттю небаченої донині України (призначення на Прилуччину), великих міст, новим знайомствам і формуванню україноцентричного світогляду. Працюючи у лісництвах Харківщини, Микита знайомиться з Олександром Макаренком, через якого «зголосився в РУП» [4, с. 59]. Так починається активна

революційна діяльність - читання і розповсюдження літератури, агітація, те, за що можна було поплатитися не лише свободою, але й життям.

Напередодні російсько-японської війни молодого лісівника призивають до віська. Проте з початком війни Микита Шаповал таки знаходить можливість уникнути участі у війні, адже ганебно українському революціонерові воювати на боці свого гнобителя. Він витримує іспити до Чугуївської військової школи.

Лісовий кондуктор отримує військове звання підпоручика. Армія лише сприяє розширенню революційних зв'язків і гартуванню політичних поглядів. Соціал-революціонер. На цих позиціях стоятиме до кінця життя. Важливо зазначити, ніколи не ототожнював себе із більшовиками і відкидав будь-яку співпрацю з ними. Він «з пролетарів» і фанат української революції.

Кар'єра підпоручика доволі коротка. Арешт через звинувачення у революційній діяльності. Майже пів року в ув'язненні у Х павільйоні Варшавської цитаделі, де надивився всього і був готовий принести високу жертву. «Увесь час в цитаделі я жив в стані напруженого революційного екстазу, бажання вмерти як «великий революціонер» або вийти на волю, щоб зробити українську революцію» [4, с. 68]. З цитаделі вийшов вільним, завдяки адвокатам від ППС. Звільнений з війська як неблагонадійний. Повернення в Україну. Одруження. Новий етап життя, на якому він шліфується як висококваліфікований лісівник (стає управляючим лісовими маєтками М.Терещенка), пробує себе як письменник і засновник модерного часопису української літератури «Українська хата», продовжує займатися революційною справою, розширюючи партійну мережу.

Коли ж гряне грім революції у Петрограді, щиро пошкодує, що революція не є українською. Проте залишає працю в Терещенка і віддається громадській і політичній діяльності в Україні. «Через кілька днів як представник української громади виїждю до Києва – в Центральну Раду і покидаю свої лісові посади... Революція для мене була літургією. По приїзді в Київ приймаю присягу (внутрішню) примиритися з усіма, на кого нападав, служити одному – єдності» [4, с. 74].

Представник уряду УНР, один з ініціаторів і організаторів антигетьманського перевороту. Це один із тих «смертних гріхів», які закидають Микиті Шаповалу. Попри безпосередньому сприянню приходу до влади Директорії, Микита Шаповал, не бажаючи брати участь у битві за урядові портфелі, виїждить з України. «Жах за Україну і повне розчарування в політичних здібностях української інтелігенції. Не вірю в революцію української інтелігенції. Я за соціальну революцію. Розриваю з діями УНР. 22 лютого виїзд за кордон через Галичину» [4, с. 79].

На Галичині спільно з М. Євшаном і В. Пачовським пробують зайнятися політичною агітацією. Але потрапляють під польський арешт. Далі – їде до Угорщини, де послом від УНР у Будапешті був його «однопартієць» – Микола Галаган. Один із перших, хто емігрував. Ось як згадувала пізніше С. Русова у нарисі «Чому я опинилася на еміграції»: «Вкінці 1919 р. я вийшла з Міністерства Овіти і ні в другій, ні в третій евакуації не приймала участі. Боже, як тяжко було бачити наші фури, навантажені наспіх скринями, валізами, кошиками, а на них високо - яку-небудь пригноблену фігуру панночки з того або іншого міністерства. Тяжко було проважати найдорожчих діячів, друзівлюбимих... Один по одному гуркотіли авта і зникали кудись - в невідому, повну небезпеки далечінь» [2, с. 378-379].

Вже 16 жовтня 1919 року М. Шаповал записує у щоденнику: «Сьогодні взяв візи, щоб їхати до Чехії цілком відсіля» [5, с. 42]. Обстановка у Будапешті була не найкраща - перевороту, голод. Тому, будучи ще з Києва знайомим із Томашем Масариком і Вацлавом Гірсою, Микита Шаповал шукає притулку і політичного захисту в новій Чехословаччині.

«17.X. Виїхали парохомом на Братіславу. Відтіль 18.X. Виїхали поїздом до Кошиць. В Кошицях провели 2 тижні і виїхали на Прагу. В Карльсбад приїхав 30.XI. Живемо в готелі «Post» [5, с. 42]. 16 квітня 1919 року в щоденнику М. Шаповала датуються поезії «І прийдуть дні одчаю» і «На вигнанні», сповнені душевного болю й відчаю, усвідомлення днів «кривавої розв'язки», руїни, що насувається на Україну, своєї внутрішньої руйнації.

Попри розпач і зневіру, Микита Шаповал нас, перш за все, захоплює тим, що він є людиною дії. Після прибуття до Чехословаччини його найближчого товариша і соратника – Никифора Григорієва, вони починають діяти. За їх ініціативою підписано звернення до чехословацького уряду, який починає реалізовувати «слов'янську програму». Програма була розрахована переважно на потужну хвилю «білої» еміграції з Російської імперії. Проте Микита Шаповал не погоджується на запропоновані умови, за якими українці матимуть доступ до культурних і освітніх потреб через російську мову, і продовжує переговори з Масариком і Гірсою. Спільно з Н. Григорієвим ініціює заснування Українського Громадського Комітету. 15 квітня 1921 року Статут УГК подано на реєстрацію. «З усього видно, що працю можна налагодити. Гроші здається можна здобути позикою і від добродійних установ. Дуже добре влаштувались москалі: здобули позику в Легобанку один мільйонн корон чеських. Крутяться московські совітчики» [5, с. 60]. 5 липня 1921 пише у щоденнику: «Статут наш вже стверджений прийшов. Всі сидять без грошей. Страшно тяжко на еміграції бідувати» [5, с. 61].

Український Громадський Комітет - перша інституція, що поклала початок заснуванню чималій низці установ і створила можливості для українських емігрантів, всіх тих, хто опинився в таборах інтернованих у Польщі, Австрії й на Закарпатті, перебрatisя до Чехословаччини. Вже наступного, 1922 року з ініціативи УГК було засновано Українську Господарську Академію. УГК постає за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чехословаччини. Це було приватне добродійне товариство, що діяло на основі статуту. До його складу на початку входило близько сотні членів - переважно емігранти з Великої України. За перші три роки в УГК було зареєстровано 5209 українських емігрантів, які походили з усіх українських земель, із зареєстрованих майже половина мала вищу освіту. Цю хвилю еміграції назвемо інтелігентною. Впродовж кількох років УГК серйозно підтримував емігрантів, для цього мав низку спеціальних відділів: опікування, медичний, організаційний, бюро праці, комісії допомоги, притулок (мова про дитячий садочок – А.С.), амбулаторії, санаторій, їдальню, майстерні.

Особливу увагу УГК звертав на культурно-просвітні потреби еміграції. При УГК було започатковано окремі товариства й установи: пластичне, музичне, українських письменників, допомоги культурним силам в Україні.

За почином УГК засновані Українська Господарська Академія (1922), Педагогічний інститут ім. М. Драгоманова (1923), матуральні курси та гімназія. При УГК діяли українська бібліотека-читальня, українська хата, Архів-музей, курси іноземних мов (чеська, італійська, німецька), 18 мандрівних бібліотек, Український Громадський Видавничий Фонд, секція для допомоги жінкам і дітям, Українська селянська спілка на еміграції в ЧСР (1500 членів), стипендії для українських вчених і письменників (отримали персонально 96 осіб), 12 стипендій для членів театру М. Садовського.

УГК дбав про допомогу культурним силам в Україні. У 1921 р спеціальна комісія висилає українським вченим посилки (харчі, одяг, літературу) до Києва і Харкова. У 1924 працювало Товариство допомоги українським культурним силам, яке для своєї діяльності збирало фонди шляхом пожертв. Це була дієва еміграція, що забезпечила велику кількість людей інтелектуальною працею, опікувалася соціальними умовами, культурним розвитком і здоров'ям.

Поруч з тим серед емігрантів ширилися не найкращі чутки про Микиту Шаповала й УГК, що супроводжувалися сварками, чварами, підозрами. Шаповалу дорікали і за Драгоманова (ім'ям якого було названо педагогічний інститут), звинувачували у співпраці з більшовиками і буцімто отримання від них фінансування.

Наскільки справедливими були закиди – спробуємо розібратися. Ось що пише Іван Лисяк-Рудницький в есеї «Перша українська політична програма: «Передне слово» до «Громади» Михайла Драгоманова»: «З політичних партій 1917-21 найближчою до драгоманівської традиції була Українська партія соціал-федералістів; деякі видатні соціал-революціонери (М. Шаповал, Н. Григорієв) «відкрили» Драгоманова лише на вигнанні... У той же час, як відомий есерівський діяч Микита Шаповал величав Драгоманова «ідеологом нової

України», націоналістична публіцистика міжвоєнної доби оскаржувала його як найбільшого шкідника в історії України та духовного винуватця поразки наших визвольних змагань 1917-21 рр. Не можу відмовити собі приємности, щоб не процитувати двох компетентних чужих дослідників. Польський історик українського руху Станіслав Смолька писав у роки I світової: «Сучасне українство розглядає себе, як виховане Драгомановим; цього не осмілюються оспорювати навіть помірковані групи». Але добре поінформований радянський дослідник Давид Заславський твердив: «М. Драгоманов належить до авторів дуже шанованих, але дуже мало читаних в Україні» [1, с. 449].

У середині 1990-х Роман Корогодський в київських архівах віднайшов цікавий документ – Постанову Секретаріату ЦК від 29.10.1922 р §7 «О работе по разложению украинской эмиграции». Таким чином, стає зрозуміло, що московська агентура доклала зусиль для поширення провокативних чуток, що у підсумку сприяли створення атмосфери недоброзичливості й недовіри в українських колах Чехословаччини. Українська еміграція, сама того не підозрюючи, стала жертвою гібридної війни, про яку особливо багато говоримо зараз, не підозрюючи, що технологія не така й нова.

Буквально телеграфічні записи у щоденнику Микити Шаповала за 1922 свідчать про майже щоденні візити до Вацлава Гірси, Бенеша чи Масарика і продовження лобі українського питання. У день свого 40-ліття, 8 червня 1922 р., Микита Юхимович занотує у щоденнику, що дуже шкодує, що стільки сил і часу ним було віддано громадській справі, заснуванню всіх інституцій, він нічого не здобув, а лише віддавав і віддавав. З дому, з Бахмутчини долітають тривожні новини: в Україні прочався голод, родина бідує і тяжко хворіє. «Любий сину! Хотіла-б тебе, сину, хоч одним оком побачити, та все розказати. Аж страшно тобі було б, якби розказали. Новин політичних нема, та ними нас тепер не дуже й цікавляться, позаяк голод поставив питання економічні і дрібні хатні на перший план» [4, с. 90].

10 лютого 1923, щоденник: «На Україні почався голод ще в тяжчих формах, ніж торік над Волгою... Констатується багато психічних недуг між комуністами. Весь комунізм – психічна недуга» [5, с. 86]. Отже очевидно, наскільки упередженим було ставлення до лідерів УГК як до соціал-революціонерів з боку української еміграції. Микита Шаповал не підтримував і не співпрацював з більшовиками, обурювався «сменовеховцями», а також тими, хто приймав рішення повернутися в радянську Україну (розрив із М. Грушевським). Обурювався тим, що стільки зусиль і праці було покладено на створення гідних умов для українців у Чехословаччині, де уряд дуже неохоче фінансував українські проєкти, Томаш Масарик не сприймав Україну як окремий державний суб'єкт, натомість заохочував до інтеграції у чехословацький соціум: навчання у чехословацьких вишах, праця в університетах. У відповідь УГК відхиляв пропозиції, наполягаючи виключно на українському науковому й освітньому середовищі. «Вчора мав розмову з Благошем в справі інституту: про число студентів, їх утримання то-що. Чехи пропонують навчання в чеській політехніці й працевлаштування там українській професурі. Наполягання на українській вищій школі» [5, с. 72].

Незважаючи на нездорову атмосферу серед українців у Чехословаччині, Микита Шаповал і УГК продовжують діяти. За їх наполяганням уряд ЧСР виділяє кошти на облаштування санаторію для сухотників – 12 тисяч корон помісячно. Далі мова йде про заснування Національної бібліотеки. «Англія вчора офіційно визнала Світську Росію без всяких передумов. Очевидно. Вчора я і Н.Я.Григорієв мали розмову з д-ром Гірсою: гімназія, генерали, національнa бібліотека і т.п. справи. Наше становище кріпке. На випадок визнання совітів становище еміграції в ЧСР не зміниться» [5, с. 99]. Український Громадський Комітет діяв до 1925 року. Далі - вимушена ліквідація за браком фінансування чехословацьким урядом. На місці його створено Український соціологічний інститут (Інститут громадознавства), що виник з почину Микити Шаповала. Приватно-наукова установа, що ставила собі за мету завдання соціологічного дослідження України. Бібліотека Інституту нараховувала 12 тисяч томів. Подружжя Шаповалів надає доступ до власної бібліотеки у дві з половиною тисячі книг.

З цього часу і до останніх днів життя Микита Юхимович займається українською соціологією, здійснює численні виклади, в тому числі у Америці й Канаді, залишає низку наукових праць і досліджень із соціології, здобуває науковий ступінь доктора соціології. Був чи ненайпершим, хто намагався з'ясувати причини поразки української революції і вплив голоду на психіку людини, дати оцінку українській еміграції. «Селянська по своєму соціальному походженню і світогляді українська еміграція уявляла, загалом беручи, доволі слабу моральну масу, яка дуже мало вміє розібратися у фактах і противитися натискам сильного ворога. Ця еміграція живе вегетативно і ізольовано від потоку життя.

Ми не переоцінюємо її сил, але ми розуміємо її об'єктивне історично-політичне значіння: коли-б еміграція зникла, то на довгий час зникне з суспільного обороту само слово Україна, як в міжнародній сфері, так і дома: поїхавши з Європи, кого залишить еміграція тут для проголошування імені погибаючого в неволі народу?...

Коли перед лицем світу буде вже навіть свідка і жертви окупації, то ворог торохне по голові весь український народ з його «українізацією» так, що й дзвони по-мертвому не озвуться. І голосіння над могилою краю буде заборонено. Коли еміграція зникне, то на Україні московська окупація і яничари не залишать навіть очей, щоб оплакувати недолю її...» [3, с. 16].

Несподівано для всіх життя Микити Шаповала обірвалося 25 лютого 1932 року у неповних 50 літ. До останніх днів був надзвичайно активним, дієвим, сповненим задумів, планів, бажань. «Микита Юхимович Шаповал, одна з найвизначніших постатей української політичної еміграції ХХ віку. Українські наукові організації – Господарська Академія, Педагогічний інститут ім. М.Драгоманова і Соціологічний Інститут, українська Гімназія – зістануться вічними пам'ятками його енергії, його глибокого розуміння ваги української еміграції, його живої відданої любові до українського народу... І коли свої люди недооцінювали цього талановитого самоука, чужинці шанували його як ученого, як одного з перших українських соціологів і визнавали вартість його праць... В праці Микита Юхимович не жалів себе, віддавав усі свої сили справі. Перші роки еміграції він горів організаційною працею, закладав товариства, курси, сам скрізь робив виклади, але побачивши, яка це непосильна праця організувати на певних засадах українську еміграцію, зрікся громадянських справ, болюче пережив страшенний розклад українського суспільства на чужині і весь віддав науці та публіцистиці» [2, с. 446-447], – з посмертної згадки Софії Русової «Микита Шаповал». «25 літ праці. Революційний шлях. Як організувалася свідомість: від зоо-істоти до соціуса. Розрив з оточенням, як показчик розвитку індивіда. Відкриття: механіки капіталізму, механіки свідомості, соціальні дефекти укр. народу, соціальний вузол на Сході Європи. Політика, як наука (соціологія). Політика, як мистецтво (соціетніка). Сумне небо свідомої душі. Егоїзм і альтруїзм. Мотиви гідності і революційної честі» [4, с. 82], – так виглядає останній розділ мемуарів «Схеми життєпису» Микити Шаповала, які він, вочевидь, не встиг дописати.

Через століття після смерті ім'я Микити Шаповала повертається в Україну. Непроста ця справа. Попри очевидні колосальні заслуги перед українством і українською еміграцією в Чехословаччині, довкола постаті Микити Юхимовича стійкі упереджене ставлення і численні кліше. Тому перед нами велика і кропітка праця щодо популяризації і поширення наукової, публіцистичної, літературної спадщини забутого видатного українського громадського діяча з Донеччини.

Прах Микити Шаповала покоївся у колумбарії Ольшанського кладовища у Празі. По смерті дружини Ольги Шаповал урну було перепоховано у її могилу, яка, на жаль, на сьогодні не зберіглася.

### **Конфлікт інтересів**

*Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримується етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.*

### Список використаної літератури

1. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т.1. К: Дух і літера, 2019. 632 с.
2. Русова С.Ф. З маловідомого і невідомого. Ч.3. «Я не поетеса... Я не вчена... Я громадянка...». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім.Василя Стефаника, 2012. 604 с.
3. Шаповал М. Еміграція й Україна. Прага: Закордонна група Української партії соціалістів-революціонерів, 1925. 17 с.
4. Шаповал М. Схема життєпису. Біографія. Листи. Харків: Мачулін, 2023. 168 с.
5. Шаповал М. Щоденник від 22 лютого 1919 р. До 31 грудня 1924 р. частина I. / Упор. інж.Сава Зеркаль. Новий Йорк: Українська Громада ім.М.Шаповала, 1958. 155 с. (Бібліотека «Українського Громадського Слова»; ч.7).

**A. M. SAVCHENKO,**

Director of Private Enterprise «Excursions and Travels «Kyivsky Fresky»

e-mail: [angela.savchenko@gmail.com](mailto:angela.savchenko@gmail.com)

Kyiv, 02093, Ukraine

### MYKYTA SHOPOVAL AS A LEADER OF THE UKRAINIAN EMIGRATION IN INTERWAR CZECHOSLOVAKIA

**The purpose of the article.** On the basis of historical sources and archival materials, highlight the activities of Mykyta Shapoval as a leader of Ukrainian emigration in Czechoslovakia in the period 1921-1932, analyze his role and significance in the foundation and development of Ukrainian educational, scientific, and cultural institutions in the Czechoslovak SSR.

**The research methodology.** Methods of analysis and synthesis, cause-and-effect relationships were used, principles of objectivity were applied.

**The scientific novelty.** On the example of the figure of Mykyta Shapoval, for the first time, the problem of the role of the individual, leadership in the organization of full-fledged life activities of the Ukrainian community in emigration, provision of its basic educational, cultural, household, sports development and medical services, the issue of political unity and cohesion in the Ukrainian community in the conditions of forced resettlement to Czechoslovakia.

**Conclusions.** During the interwar period, the Ukrainian emigration in Czechoslovakia was able to preserve and realize itself as a powerful national center with Ukrainian educational, scientific, cultural institutions and institutions, preserve its own national identity, develop independently, and also make its contribution to the development of the cities and towns of Czechoslovakia, which became instead of its compact settlement. Such a high result is to a large extent the personal merit of Mykyta Shapoval and the Ukrainian Public Committee created on his initiative.

**Key words.** Mykyta Shapoval, Ukrainian emigration, Ukrainian Public Committee, Czechoslovakia, Ukrainian sociology.

### References

1. Lysiak-Rudnytskyi I. Historical essays. T.1. K: Spirit and letter, 2019. 632 p. (in Ukrainian).
2. Rusova S. F. From the little-known and unknown. Part 3. "I am not a poet... I am not a scientist... I am a citizen...". Ivano-Frankivsk: Prykarpattia National University named after Vasyl Stefanyk, 2012. 604 p. (in Ukrainian).
3. Shapoval M. Emigration and Ukraine. Prague: Foreign Group of the Ukrainian Party of Socialist Revolutionaries, 1925. 17 p. (in Ukrainian).
4. Shapoval M. Biography scheme. Biography. Letters. Kharkiv: Machulin, 2023, 168 p. (in Ukrainian).
5. Shapoval M. Diary from February 22, 1919 to December 31, 1924, part I. / Ref. Engineer Sava Zerkal. New York: Ukrainian Society named after M. Shapoval, 1958. 155 c. (Ukrainian Public Word Library; Part 7). (in Ukrainian).